
15-17.05.09

**DANEL KWARTET
INTEGRALE
SHOSTAKOVICH**

—
KAMERMUZIEKZAAL

CONCERTGEBOUW

BIO

Het Danel Kwartet vertolkt muziek van Haydn tot hedendaagse componisten. Met meer dan 80 concerten per jaar en talloze cd-opnames is het kwartet een gevestigde waarde binnen de internationale muziekscene. Ze zijn een veel en graag geziene gast in prestigieuze instellingen als Sapporo Concert Hall in Japan, het Concertgebouw Amsterdam en Wigmore Hall in Londen. In eigen land verzorgt het kwartet vaak de creaties van nieuwe werken van Vlaamse en Nederlandse componisten. Meermaals waren zij laureaat van internationale muziekwedstrijden. Het kwartet toont ook belangstelling voor amateur-musici en verbreedt op regelmatige basis haar horizon via uitwisselingen met andere musici en kunstenaars.

UITVOERDERS

VR 15.05.09 /20.00

KAMERMUZIEKZAAL

DANEL KWARTET

eerste viool

MARC DANEL

tweede viool

GILLES MILLET

altviool

VLAD BOGDANAS

cello

GUY DANEL

Strijkkwartetten van Dmitry Shostakovich (1906-1975)

Strijkkwartet nr. 4 in D, opus 83 (1949)

- Allegretto
- Andantino
- Allegretto
- Allegretto

Strijkkwartet nr. 8 in c, opus 110 (1960)

- Largo
- Allegro Molto
- Allegretto
- Largo
- Largo

— Pauze —

Strijkkwartet nr. 1 in C, opus 49 (1938)

- Moderato
- Moderato
- Allegro Molto
- Allegro

Strijkkwartet nr. 2 in A, opus 68 (1944)

- Ouverture : Moderato con moto
  - Recitativo : Adagio
  - Wals : Allegro
  - Thema en Variaties : Adagio - moderato con moto
-

ZA 16.05.09 / 15.00

KAMERMUZIEKZAAL

ZA 16.05.09 / 20.00

KAMERMUZIEKZAAL

Strijkkwartetten van Dmitry Shostakovich

Strijkkwartet nr. 7 in fis, opus 108 (1960)

- Allegretto
- Lento
- Allegro – Allegretto – [Adagio]

Strijkkwartet nr. 6 in G, opus 101 (1956)

- Allegretto
- Moderato con moto
- Lento
- Lento - Allegretto

— Pauze —

Strijkkwartet nr. 5 in Bes, opus 92 (1952)

- Allegro non troppo
- Andante - Andantino - Andante - Andantino - Andante
- Moderato - Allegretto - Andante

Strijkkwartetten van Dmitry Shostakovich

Onuitgegeven versie van Strijkkwartet nr. 9 in Es
(recent teruggevonden partituur van 1961-62)

- Allegretto

Strijkkwartet nr. 9 in Es, opus 117 (1964)

- Moderato con moto
- Adagio
- Allegretto
- Adagio
- Allegro

— Pauze —

Strijkkwartet nr. 15 in es, opus 144 (1974)

- Elegie: Adagio
  - Serenade: Adagio
  - Intermezzo: Adagio
  - Nocturne: Adagio
  - Treumars: Adagio molto
  - Adagio
-

ZO 17.05.09 / 11.00

KAMERMUZIEKZAAL

ZO 17.05.09 / 15.00

KAMERMUZIEKZAAL

Strijkkwartetten van Dmitry Shostakovich

Strijkkwartet nr. 11 in f, opus 122 (1966)

- Introduction: Andantino
- Scherzo: Allegretto
- Recitative : Adagio
- Etude: Allegro
- Humoresque : Allegro
- Elegy: Adagio
- Finale: Moderato

Strijkkwartet nr. 10 in As, opus 118 (1964)

- Andante
- Allegretto furioso
- Adagio
- Allegretto - Andante

— Pauze —

Strijkkwartet nr. 3 in F, opus 73 (1946)

- Allegretto
- Moderato con moto
- Allegro non troppo
- Adagio
- Moderato

12.45 / FORUM 6

RUSSISCH BUFFET

14.00 / KAMERMUZIEKZAAL

LEZING DOOR FRANCIS MAES

Strijkkwartetten van Dmitry Shostakovich

Strijkkwartet nr. 12 in Des, opus 133 (1968)

- Moderato - Allegretto - Moderato - Allegretto - Moderato
- Allegretto - Adagio - Moderato - Adagio - Moderato - Allegretto

Strijkkwartet nr. 13 in bes, opus 138 (1970)

- Adagio - Doppio movimento - Tempo primo

— Pauze —

Strijkkwartet nr. 14 in Fis, opus 142 (1973)

- Allegretto
- Adagio
- Allegretto

De 'memoires' van Shostakovich en de waarheid over zijn vijftien kwartetten

Gedurende bijna een kwarteeuw werd de beeldvorming van Shostakovich overheerst door het beeld dat van de componist wordt geschetst in *Testimony, the Memoirs of Shostakovich as related and edited by Solomon Volkov*, dat in 1979 werd gepubliceerd in de Verenigde Staten (in het Nederlands uitgegeven als *Getuigenis*, 1980) en dat in 1987 werd verfilmd door Tony Palmer. De bewering van Volkov dat hij door de componist was gevraagd om diens memoires te schrijven en het bedrieglijke karakter van zijn initiatief werden evenwel al gauw aan het licht gebracht door een teksten- en bronnenanalyse door de Amerikaanse musicologe Laurel Fay en op basis van persoonlijke getuigenissen, zoals dat van Irina Antonovna, de weduwe van de componist. Ondanks Volkovs bedrog speelde zijn werk toch een belangrijke rol, doordat het met name op gedetailleerde en goed gedocumenteerde wijze beschreef hoe het leven van een artiest er onder het sovjetregime uitzag. Hij wees ook op tot dan toe onbekende aspecten van Shostakovich' muziek, zoals het belang van joodse thema's, het bestaan van de satirische cantate *Rajok*, waarin Stalin en Zjdanov werden opgevoerd, en het autobiografische karakter van het *Strijkkwartet nr. 8*, dat door het regime politiek was geïnterpreteerd. Afgezien van dit specifieke geval werden alle andere kwartetten door Volkov echter volstrekt genegeerd, alsof uit de confidenties van de componist, die hij beweerde te hebben opgetekend, was gebleken dat Shostakovich dit zo belangrijke aspect van zijn oeuvre en van de laatste fase van zijn leven als te verwaarlozen had beschouwd, terwijl het in feite om een opus

magnum van vijftien kwartetten gaat, waarvan intussen hele boeken zijn gewijd: zo rijk is de inhoud ervan, zowel op menselijk als op muzikaal gebied. De apocriefe memoires van Volkov zijn intussen verdrongen door het getuigenis dat de muziek vormt, en dat wordt bevestigd door de geleidelijke publicatie van de brieven van de componist.

Shostakovich componeerde zijn vijftien kwartetten in de periode 1938-1974, tussen zijn 32e en zijn 67e, dus verspreid over de hele 'rijpe' fase van zijn 55 jaar durende creatieve carrière. In de eerste helft ervan (1921-1948) ontstonden negen symfonieën en slechts drie kwartetten, in de tweede (1949-1975) staat het laatste genre centraal, met twaalf kwartetten en slechts vier instrumentale symfonieën. In het scharnierjaar 1948 werd Shostakovich veroordeeld wegens 'formalisme' en was het aantal van zijn symfonieën dat tijdens concerten mocht worden uitgevoerd gereduceerd tot drie (de symfonieën nr. 1, 5 en 7). Om te kunnen overleven besloot de componist dan maar filmmuziek te schrijven en zijn belangrijkste werken in alle stilte op te bergen. Het overlijden van Stalin in 1953 betekende helaas niet het einde van de ideologie en de 'dooi' bleek al gauw een illusie. Het kwartet - een intiem genre waarvoor de censoren nauwelijks interesse betoonden - werd Shostakovich' bevoorrechte muziekvorm. Vanaf 1967 schreef hij voorts ook vier grote liedcycli, waarvan de 35 teksten door hun vaak contesterende inhoud de expressieve bedoelingen van de componist duidelijk maakten.

Die cycli en de meeste kwartetten kregen elk een persoonlijke opdracht mee, wat bij andere werken van Shostakovich zelden het geval was. Slechts twee van zijn vijftien sym-

---

---

fonieën vormen de uitzondering op deze regel: *Symfonie nr. 8* is opgedragen aan Yevgeny Mravinsky en *Symfonie nr. 14* aan Benjamin Britten, maar dit werk behoort in feite tot de liedcycli.

Uit de namen van de personen aan wie Shostakovich zijn werken opdroeg, blijkt zijn vriendschap voor het Beethoven Kwartet, dat de meeste van zijn kwartetten voor het eerst uitvoerde, maar ook voor vier vrouwen met wie hij wisselende relaties onderhield. Hoewel het *Strijkkwartet nr. 5* niet echt is opgedragen aan componiste Galina Oestvolskaja, is ze er wel nadrukkelijk in aanwezig door een citaat uit een van haar werken. Dat het daarop volgende *Strijkkwartet nr. 6* evenmin een naam bevat, kan eveneens worden toegeschreven aan een emotionele breuk. Shostakovich componeerde het werk immers in de zomer van 1956, kort na zijn tweede huwelijk, met Margarita Kainova, een jong lid van de Komsomol, maar dit huwelijk was een zo kort leven beschoren dat hij de ongelukkige relatie liever niet in de herinnering wilde laten voortleven. Dat blijkt ook uit het volgende kwartet, dat hij in 1960 schreef, kort na zijn echtscheiding, en dat is opgedragen 'aan de nagedachtenis van Nina Vasilievna', zijn eerste echtgenote, die zo zes jaar na haar overlijden een late maar veelzeggende hulde kreeg.

De volgende jaren sloten zijn kwartetten nog beter aan bij het privéleven van de componist, want het dramatische *Strijkkwartet nr. 8* had, volgens een brief van Shostakovich, moeten worden opgedragen 'aan de auteur van dit kwartet'. Na zijn derde huwelijk, in 1962, schonk hij zijn nieuwe echtgenote, Irina Antonovna Koepinskaja, de opdracht van de eerste belangrijke compositie die hij

schreef, het *Strijkkwartet nr. 9*.

Behalve met enkele vertolkers (Oistrakh, Rostropovich, het Beethoven Kwartet) onderhield Shostakovich maar weinig diepgaande en blijvende vriendschappen. Ze blijken uitsluitend uit zijn kamermuziek: het *Trio nr. 2* ('aan de nagedachtenis van Ivan Sollertinski'), het *Strijkkwartet nr. 2* (aan zijn collega, de componist Vissarion Shebalin) en het *Strijkkwartet nr. 10* dat is opgedragen aan zijn goede vriend Moisey [Mieczyslaw] Weinberg, een joodse musicus die uit Polen naar de USSR was gevlucht en die een belangrijke bron was voor de joodse inspiratie van Shostakovich, in het bijzonder in de kwartetten nr. 2, 4 en 8.

Elk van de vijftien kwartetten is in een andere toonaard gesteld en Shostakovich wilde op die manier alle 24 toonaarden aan de beurt laten komen. Deze regel wordt allesbehalve streng toegepast in de opeenvolging van delen van de werken. Er is echter meer. Kort voor zijn overlijden publiceerde de eminente musicoloog Joeri Sholopov uit Moskou een studie over de modi in de kwartetten van Shostakovich, waarin hij aantoonde dat de componist zich sterk liet inspireren door het gebruik van modi in de orthodoxe muziek en bij Moussorgsky, maar ook bij Bartók, Stravinsky en Messiaen, om zo een eigen modaal systeem te ontwikkelen. Achter de traditionele toonaardaanduidingen gaat dus een systeem schuil waarvan de bekende en duidelijk herkenbare seriële tendensen (in de kwartetten nr. 13 tot 15) slechts het topje van de ijsberg zouden zijn.

Het corpus van vijftien kwartetten van Shostakovich is vaak vergeleken met de zeventien kwartetten van Beethoven. Toch

---

---

konden deze twee reeksen niet méér van elkaar verschillen: tegenover de bijna ononderbroken cyclus van Shostakovich staan bij Beethoven drie onderscheiden perioden. Bovendien is vooral de benadering van de dood radicaal verschillend: Shostakovich werd door ziekte verteerd en ondermijnd en zijn muziek is in zijn laatste kwartetten al net zo uitgerafeld als zijn eigen leven, en klinkt als een lange meditatie die steeds meer door stilte wordt overmand. Bij Beethoven daarentegen blijft diens onrustige creativiteit nadrukkelijk aanwezig, ondanks zijn doofheid en ziekte. De vraag 'Muss es sein?' in het *Strijkkwartet nr. 16*, opus 135, die Shostakovich al had geciteerd in zijn *Strijkkwartet nr. 8*, wordt op elegische wijze beantwoord in het *Strijkkwartet nr. 15*, opus 144. De liedcyclus *Suite op verzen van Michelangelo*, opus 145, die hij enkele weken later schreef en die aan Irina Antonovna is opgedragen, verwoordt expliciet de laatste hoop die uit dit kwartet spreekt:

Het lot heeft gewild dat ik voortijdig inslaap;
Ik ben niet dood, ik ben alleen maar verhuisd ...
Jullie geloven dat ik dood ben, maar ik blijf leven
Om de wereld te troosten, in het hart van hen die
me echt beminnen,
Neen, ik ben niet vertrokken, onsterfelijkheid heeft
me van de dood bevrijd.

Frans C. Lemaire
vertaling Jeroen De Keyser

Danel Kwartet

IN DE KIJKER

STRIJKKWARTETTEN IN HET SEIZOEN 2009-2010

17 en 18.04.10

Danel Kwartet / Alle kwartetten en kwintetten van Brahms
05.06.10

Edding Kwartet / Haydn, Boccherini, Mozart
26.11.09

Hagen Kwartet / Beethoven, Widmann, Debussy
20.09.09

Kryptos Kwartet / Barber, Reich, Dvořák

Vraag uw gratis seizoensbrochure

www.concertgebouw.be

+32 70 22 33 02

In&Uit Brugge

CONCERTGEBOUWCAFE

Geniet van een verwenkoffie, fingerfood of lunches à la carte in het Concertgebouwcafé. Beluister aan je tafel de cd-selectie als voor- of naproefje van een concert, of lees er een goed boek van het Concertgebouw. De cd's en boeken zijn bovendien ter plaatse te koop. Tijdelijke fototentoonstellingen komen goed tot hun recht in de hedendaagse architectuur van Robbrecht en Daem. U vindt dit rookvrije cultuurcafé op de benedenverdieping van het Concertgebouw.

tickets & info: www.concertgebouw.be / +32 70 22 33 02 / In&Uit, 't Zand 34, 8000 Brugge

DISCOVERY

DISCOVERYPAS
50 % KORTING VOOR JONGEREN

West-Vlaanderen

BRUGGE

DeMorgen
een open geest belooft meer

Knack
wekelijkse
FOCUS
www.knack.be

Klara

PORT AUTHORITY

ZEEBRUGGE

Electrabel

FLUXYS
EXCELLENCE IN GAS TECHNOLOGY

BOMBARDIER